

พัฒนาการนาฏศิลป์อีสานสร้างสรรค์ ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Development of Creative Isan Dances Department of Performing Arts Faculty of Fine
– Applied Arts and Cultural Science Mahasarakham University

ภาณุวัตร สุขันธุ์^{1*} และธัญลักษณ์ มุลสุวรรณ²

Panuwat Sukhan^{1*} and Thanyalak Moonswan²

นิสิต ปริญญาโท สาขาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²อาจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Master Student of Performing Arts Mahasarakham University

²Lecturer from the Faculty of Fine – Applied Arts and Cultural Science Mahasarakham University

*Corresponding Author Email: psukhanth09@gmail.com

Received: 25 May 2023

Revised: 23 June 2023

Accepted: 26 June 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการสร้างสรรคผลงานด้านนาฏศิลป์พื้นเมือง ภาควิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ 2. เพื่อศึกษาแนวคิด รูปแบบ และพัฒนาการผลงานสร้างสรรค์ นาฏศิลป์พื้นเมือง ภาควิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นการวิจัยแบบเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ กลุ่มผู้รู้จำนวน 6 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 9 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไปจำนวน 20 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสัมภาษณ์และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1) การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะพื้นเมือง เป็นเงื่อนไขการประเมินคุณภาพของนิสิต ซึ่งมีการสร้างสรรค์ผลงานมาแล้วทั้งสิ้น 22 รุ่น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 - 2563 มีการสร้างสรรค์ผลงานมากกว่า 200 ชุดการแสดง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงด้านแนวความคิด ด้านรูปแบบ และองค์ประกอบของการฟ้อน และ 2) พบว่ากรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์มี 2 ส่วน คือ (1) กรอบแนวคิดภายใต้ชื่อโครงการใช้เป็นขอบเขตเพื่อนำเสนอบริบทความเป็นอีสานในมิติต่าง ๆ เช่น บริบทพื้นที่ บริบทด้านความเชื่อ คติชน ปรากฏการณ์ ที่แฝงไว้ด้วยคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม คุณค่าด้านศิลปหัตถกรรม คุณค่าด้านวรรณศิลป์ (2) แนวความคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานปรากฏแนวความคิด 19 ประเภท สามารถจำแนกรูปแบบการแสดงออกได้ 5 รูปแบบ โดยจะเห็นความเปลี่ยนแปลงจากพัฒนาการทางด้านรูปแบบการนำเสนอ และแนวความคิดในการสร้างสรรค์ โดยจะแบ่งออกเป็น 3 ช่วง การสร้างสรรค์ผลงานด้านการแสดงทั้ง 22 ปี เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการสร้างสรรค์ โดยใช้กลวิธีที่หลากหลายในการทดลองการประกอบสร้างผลงานสร้างสรรค์ให้สมบูรณ์ ครอบคลุมแนวความคิดและแรงบันดาลใจ ผลงานสร้างสรรค์มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อสภาพความเจริญก้าวหน้า กระแสความนิยมและปรากฏการณ์สังคมในแต่ละยุคสมัย

คำสำคัญ: พัฒนาการ, อีสานสร้างสรรค์, รูปแบบ แนวคิด

Abstract

This research consists purposes were 1. To study the creation of works of traditional dance Department of Performing Arts Mahasarakham University 2. To study concepts, forms and development of creative works. indigenous dance Department of Performing Arts Mahasarakham University. is a qualitative research. There were research tools, namely, interview and observation forms, with the target groups of 3 knowledgeable people, 3 practitioners, and 15

general informants who were selected by purposive sampling. The data collected from interview forms and related documents were analyzed in a descriptive way. The study found 1) Creation of works of traditional dance art It is a condition for assessing the quality of students. which has created a total of 22 editions of the work in the academic year Since the academic year 2000 - 2020, more than 200 performances have been created, which have changed in concept, form and composition of dance and 2) It was found that the conceptual framework for creativity has 2 parts: (1)The conceptual framework under the project name is used as a scope to present the context of Isan in various dimensions such as Local context of beliefs, folklore, phenomena, hidden values in art and culture, traditions, way of life, rituals, beliefs, arts and crafts values literary value (2) Concepts and inspirations for the creation of works, there are 19 concepts, namely, Which can be classified into 5 forms You can see the changes from the development of the presentation style. and ideas for creativity It will be divided into 3 major periods The creation of performance works for 22 years has resulted in the development of creative knowledge. and in all dimensions Using a variety of methods to experiment with the complete creation of creative works. Cover ideas and inspiration. Creative works are constantly evolving. in order to keep pace with progress Popular trends and social phenomena in each era.

Keywords: Development, Creative Isaan, Pattern

บทนำ

พัฒนาการของการฟ้อนอีสาน มีปัจจัยทางด้านระบบการศึกษาที่ถือเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญของการพัฒนาในการสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสาน การสร้างสรรค์ได้ถูกจัดให้อยู่ในรูปแบบของระบบ “การศึกษา” ซึ่งลักษณะในการสืบทอดทางด้านระบบการศึกษานั้นเป็นการสืบทอดที่ทำให้มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมสามารถคงอยู่ ทั้งในด้านการอนุรักษ์รูปแบบดั้งเดิมหรือการพัฒนาและสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกและให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้าทางวัฒนธรรม (ประวิทย์ ฤทธิบุลย์, 2558, น.95-96) ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรคนาฏศิลป์อีสานชุดใหม่ ๆ เกิดขึ้นจำนวนมากเนื่องจากสถาบันการศึกษาหลายแห่งได้เปิดสอนด้านศิลปะการแสดง ดนตรีและนาฏศิลป์พื้นเมือง จนถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งในมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ วิทยาลัยนาฏศิลป์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์สังกัดกรมศิลปากร ที่เปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี ทำให้นิสิตเหล่านั้นต้องสร้างสรรค์ผลงานการแสดงเป็นศิลปะนิพนธ์ เพื่อเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการสำเร็จการศึกษา จึงเกิดชุดการแสดงขึ้นจำนวนมากในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา (คำล่า มุสิก และวิษุตา วุฑฒิตย์, 2558) รวมถึงการสร้างสรรคผลงานด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองของภาคศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อใช้เป็นตัวชี้วัดและประเมินประสิทธิภาพของบัณฑิต ที่จะสำเร็จการศึกษานั้นเอง

หลักสูตรนาฏศิลป์พื้นเมือง เน้นการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายและกว้างขวาง รวมทั้งบูรณาการกับศาสตร์ต่าง ๆ มุ่งพัฒนาศักยภาพของการฝึกกระบวนการสร้างสรรค์ คิดเชิงวิเคราะห์ การผลิตผลงานศิลปะการแสดงทุกประเภท การแสวงหาความรู้โดยให้นิสิตเป็นศูนย์กลาง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญด้านศิลปะการแสดงมีความคิดสร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้ศิลปะให้สอดคล้องกับกระบวนการและเทคนิควิทยาการออกแบบศิลปะการแสดงบูรณาการศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นสู่การแสดงรูปแบบต่าง ๆ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนิพนธ์ทางด้านศิลปะการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ปีการศึกษา 2543 จนถึงปัจจุบันวันที่ 22 ปีการศึกษา 2564 ตลอดระยะเวลา 22 ปี เกิดการสร้างสรรคผลงานขึ้นมามากกว่า 200 ชุดการแสดง ซึ่งมีกระบวนการในการสร้างสรรค์ โดยให้นิสิตนำเสนอเค้าโครงศิลปะนิพนธ์ที่นิสิตมีความสนใจและได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำเรื่องแนวความคิด เนื้อหา รูปแบบ ตลอดจนกลวิธีในการสร้างสรรค์ ซึ่งในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่สร้างสรรค์การแสดงตลอดมา จำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบ และวิธีการในการนำเสนอผลงาน

สร้างสรรค์อยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ความนิยมของสังคมในแต่ละยุคสมัย อีกทั้งการหาเอกลักษณ์ เอกลักษณ์ความเป็นตัวตนของท้องถิ่นในแบบฉบับของภาคศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคามยังเป็นการทำให้เห็นคุณภาพของบัณฑิตอีกด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาความสำคัญของการพัฒนารูปแบบ และแนวความคิดในการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ จึงมีความประสงค์ที่จะรวบรวมข้อมูล หลักฐานของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้านศิลปะการแสดงนาฏยศิลป์พื้นเมือง ภาคศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่กระจัดกระจายให้เป็นระบบข้อมูลทางวิชาการ และเพื่อถอดรหัสวิธีการที่ได้มาซึ่งแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน วิธีการจัดการในการพัฒนารูปแบบการแสดง โดยใช้กระบวนการในการวิจัย วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลบริบทปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในแต่ละช่วงเวลาของการจัดการศึกษา ผลการศึกษาจะทำให้ได้แนวคิด ทฤษฎี และหลักการในการสร้างสรรค์การแสดงที่สามารถนำไปเป็นต้นแบบ ในการพัฒนาต่อยอด ศิลปะการแสดงในมิติการสร้างสรรค์ต่าง ๆ และยังเป็นการยกระดับศาสตร์ทางด้านศิลปะการแสดงพื้นเมืองให้มีมาตรฐานทางวิชาการในระดับสากลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏยศิลป์พื้นเมือง ภาคศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาแนวคิด รูปแบบ พัฒนาการผลงานสร้างสรรค์ นาฏยศิลป์พื้นเมือง ภาคศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ แบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย** ได้แก่ จำนวน 20 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ ผู้ควบคุมกระบวนการในการสร้างสรรค์และผู้สร้างสรรค์ กลุ่มอาจารย์ประจำรายวิชาและกลุ่มที่ปรึกษาร่วมจำนวน 9 คน กลุ่มผู้สร้างสรรค์ ได้แก่ ผู้สร้างสรรค์ตั้งแต่รุ่นที่ 1 - 22 จำนวน 6 คน และ 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป ซึ่งทั้งหมดมาจากการเลือกแบบเจาะจง

2. **เครื่องมือในการวิจัย** ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง จะใช้สัมภาษณ์กลุ่มบุคลากร ประเภทกลุ่มผู้ควบคุมกระบวนการในการสร้างสรรค์ และกลุ่มผู้สร้างสรรค์ 2) แบบสัมภาษณ์ชนิดที่ไม่มีโครงสร้าง จะใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ควบคุมกระบวนการในการสร้างสรรค์ และกลุ่มผู้สร้างสรรค์ ในการดำเนินการในแต่ละกลุ่มของการสร้างสรรค์ 3) แบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม ใช้ในการสังเกตบุคลากร กลุ่มผู้ควบคุมกระบวนการในการสร้างสรรค์ และกลุ่มผู้สร้างสรรค์

3. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจ (Basic Survey) แบบสัมภาษณ์ (Interviews) แบบสังเกต (Observation) ที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลภาคสนามโดยการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์ และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องพัฒนาการนาฏยศิลป์อีสานสร้างสรรค์ ภาคศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏยศิลป์พื้นเมือง ภาคศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างสรรค์ผลงานด้านการแสดงทั้ง 22 รุ่น มีการพัฒนาผลงานด้านการแสดงอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่ส่งผลให้แนวความคิด แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ และรูปแบบของการแสดงเปลี่ยนไป จนเกิดเป็นปรากฏการณ์การ

เปลี่ยนแปลงการสร้างสรรค์ผลงานด้านแนวความคิด ด้านรูปแบบ และองค์ประกอบของการฟ้อน ผู้วิจัยขอแนะนำการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทั้ง 3 ด้านดังต่อไปนี้

1.1 ปรากฏการณ์ด้านแนวความคิดในการสร้างสรรค์ พบว่า แนวความคิดส่งผลให้ผลงานสร้างสรรค์เกิดความเปลี่ยนแปลง โดยมีปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยภายใน เช่น หลักสูตรนาฏยศิลป์พื้นเมืองได้กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ ดังนั้นคณาจารย์จึงออกแบบการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร ให้นิสิตได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ เข้าถึง และเข้าใจวัฒนธรรมการฟ้อนอีสานอย่างลึกซึ้ง และมีการกำหนดโจทย์ซึ่งเป็นขอบเขตการหาแนวความคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ในแต่ละรุ่นปีการศึกษา เพื่อให้เกิดความท้าทายในการทดสอบศักยภาพของนิสิตในการจัดการกับปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ ด้านวิธีการคิดเพื่อให้ได้แนวความคิดใหม่ ๆ อีกทั้งยังมี ปัจจัยภายนอก ด้านเทคนิควิทยาการต่าง ๆ มีการพัฒนาในทุกยุคสมัย เช่น สื่อโซเชียล เทคโนโลยี การสื่อสาร ที่เอื้อต่อการเข้าถึงข้อมูลทำให้เกิดความตื่นโหลทางวัฒนธรรม กระแสสังคม วิถีชีวิตของคนในสังคมกระแสความนิยมของผู้ชมที่ต้องการรับชมการแสดงที่แปลกใหม่ วิจิตรสวยงามมากขึ้น จึงพบว่ามีการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ในงานสร้างสรรค์อยู่ 2 วิธี คือ 1) การใช้สื่อทางเทคนิคในการสร้างสรรค์ และ 2) การใช้สื่อโซเชียลเพื่อเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยภายนอกด้านการแข่งขัน ซึ่งในยุคแห่งความเจริญของทางศิลปวัฒนธรรม อันเห็นได้จากการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์พื้นเมืองที่มากขึ้นในแต่ละสถาบันการศึกษา พบว่า การสร้างสรรค์ที่เปรียบเสมือนเครื่องจักรอันตีคุณภาพทางการศึกษาของแต่ละสถาบันทำให้ทุกสถาบันต้องแสวงหาความก้าวหน้า เพื่อให้เกิดการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ การหลีกเลี่ยงแนวความคิดในการสร้างสรรค์ที่ซ้ำซากจำเจ การหิบบกปรากฏการณ์ทางสังคมมาแนะนำ หรืออื่น ๆ ทำให้การสร้างสรรค์ผลงานมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว

1.2 ปรากฏการณ์ด้านรูปแบบการแสดง พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเสนอด้านการใช้พื้นที่ จากเดิมเป็นการนำเสนอการแสดงบนเวที การแสดงที่ปรากฏจึงมีลักษณะเป็นการฟ้อนหน้าตรงเป็นส่วนมาก ทำให้การแสดงขาดมิติการนำเสนอ ต่อมาจึงปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอโดยใช้แนวคิดการสร้างสรรค์ผลงานบนพื้นที่เฉพาะ หรือพื้นที่สมจริง โดยกำหนดพื้นที่ให้นิสิตออกแบบการแสดง ณ ลานกลางแจ้งหน้าคณะศิลปกรรมและวัฒนธรรมศาสตร์ ซึ่งมีลักษณะเป็นลานกว้าง ๆ และมีต้นไม้สูงเป็นฉากอยู่ด้านหลังที่ส่งเสริมแนวความคิดการสร้างงานของผู้สร้างสรรค์แต่ด้วยลักษณะของเวทีกลางแจ้งจึงเกิดปัญหาที่เกิการควบคุม ทั้งด้านสภาพภูมิอากาศ การจัดแสง การเข้าออกของนักแสดงหรืออุปกรณ์ที่ไม่ต่อเนื่อง และด้านมุมมองของผู้ชมที่ไม่อาจรับชมการแสดงได้ชัดเจน ทำให้ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่อีกครั้ง ทั้งนี้ยังมีเหตุปัจจัยด้านสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อ โควิด-19 จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเสนอโดยวิธีการบันทึกวีดีโอ โดยนิสิตผู้สร้างสรรค์สามารถเลือกใช้พื้นที่จริงเพื่อให้ออกแบบแนวความคิดให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 การแสดงบนพื้นที่สมจริง (ที่มา: ภาณุวัตร สุพันธ์, 2565)

1.3 ปรากฏการณ์ด้านองค์ประกอบของการพ็อน มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตามบริบทของสังคมและศักยภาพองค์ความรู้ของนิสิต ดังจะเห็นได้ชัดจากการพัฒนาที่ปรากฏอยู่ในองค์ประกอบของการแสดง เช่น ท่าพ็อนที่มีความวิจิตรมากขึ้น ดนตรีและบทร้องที่ถูกประพันธ์ขึ้นใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับการแสดง เทคนิคพิเศษต่าง ๆ เช่น แสงที่ถูกพัฒนาขึ้นตามบริบทของระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ เครื่องแต่งกาย ทรงผม อุปกรณ์ ฉากที่มีรายละเอียดสมบูรณ์สมจริงจากการอ้างอิงตามข้อมูลที่นิสิตทำการศึกษา มา เพื่อปรับประยุกต์ใช้จากวัสดุ อุปกรณ์ ซึ่งการเข้าถึงแหล่งการผลิตที่มีมากขึ้นในปัจจุบัน เพื่อให้การนำเสนอแนวศิลปะสร้างสรรค์ให้สมบูรณ์ด้านการสื่อสาร ส่งสาร แนวความคิดและแรงบันดาลใจสู่ผู้ชมได้ชัดเจนมากขึ้น

2. แนวคิด รูปแบบ พัฒนาการผลงานสร้างสรรค์ นาฏศิลป์พื้นเมือง ภาคศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) แนวคิดในการสร้างสรรค์ 2) รูปแบบของการแสดง และ 3) พัฒนาการของผลงานสร้างสรรค์ โดยวิเคราะห์จากผลงานสร้างสรรค์ศิลปนิพนธ์ทางด้านศิลปะการแสดงพื้นเมือง รุ่นที่ 1 ถึงรุ่นที่ 22 ซึ่งปรากฏข้อค้นพบดังนี้

2.1 ด้านแนวคิดในการสร้างสรรค์ พบว่า มีการกำหนดกรอบแนวคิดก่อนที่จะทำการสร้างสรรค์ผลงานอยู่ 2 ส่วน คือ กรอบแนวคิดโครงการศิลปนิพนธ์ด้านศิลปะการแสดง และกรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดง 1) การกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยการตั้งโจทย์การสร้างสรรค์ เกิดจากการประชุมปรึกษาหารือ ซึ่งวิเคราะห์จากศักยภาพของนิสิต สภาพความต้องการของกระแสสังคม แล้วจึงทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างคณาจารย์ผู้สอนและนิสิตภายในรุ่น เพื่อเป็นขอบเขตในการศึกษาค้นคว้าแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน และเพื่อให้เกิดความท้าทายในการประเมินศักยภาพนิสิต ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากสภาพปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมตามยุคสมัย จึงเกิดกรอบแนวคิดของการสอบในรายวิชาศิลปนิพนธ์ด้านศิลปะการแสดงแต่ละรุ่นปีการศึกษาที่ต่างกันไป ดังต่อไปนี้ รุ่น 1 โครงการนาฏนิพนธ์ทางด้านศิลปะการแสดง รุ่น 2 โครงการนาฏนิพนธ์รูปแบบมาตรฐานเชิงสร้างสรรค์ รุ่น 3 ละครสั้น นาฏการ รุ่น 4 นาฏสถาน ตักสิลา รุ่น 5 พิพัฒนา ทัศน นาฏยการ รุ่น 6 นวนาฏวาดพ็อนออนซอนอีสาน รุ่น 7 นาฏยวิถี นทีอีสาน รุ่น 8 วาดพ็อนออนซอนของดีปฐพีอีสาน รุ่น 9 เบิ่งเผ่าไทอีสาน รุ่น 10 เบิ่งอีสาน รุ่น 11 สืบฮอยฮิตอีสาน สืบตำนานพิธีกรรม รุ่น 12 มุลมังอีสาน รุ่น 13 สืบฮอยฮิตอีสาน สืบตำนานวัฒนธรรม รุ่น 14 ตามฮอยอีสาน รุ่น 15 สร้างศิลป์ ถิ่นอีสาน รุ่น 16 จาร E-san memorandum รุ่น 17 ภูมิ PROUD 4.17 รุ่น 18 สาร อีสาน รุ่น 19 3T isan กาล นิยม รุ่น 20 อีสานพิพัฒนา รุ่น 21 ทิศานุกิต และรุ่น 22 I-San Movies 2) แนวคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ที่หลากหลายซึ่งงานศิลปนิพนธ์ส่วนใหญ่ได้ศึกษาพื้นที่ภาคสนามในเขต 21 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และลักษณะที่โดดเด่นแตกต่างกัน โดยจากการวิเคราะห์แนวความคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานสามารถแบ่งออกเป็น 19 แนวความคิด คือ 1) พ็อนวิถีชีวิต เช่นการแสดงชุด พ็อนสาวภูไทเก็บผักหวาน เชื้อก่อสร้าง ฮิตสวงเฮือ เป็นต้น 2) พ็อนโบราณคดี เช่นการแสดงชุด ระบายนางเรียง พ็อนพิมพาวันทา พระพุทธ อารยวันทาคันธาวิชัย เป็นต้น 3) พ็อนการละเล่น เช่นการแสดงชุด เชื้อหมากยู่สาว พ็อนเตะหมากบ้ำ เรือมโง๊ะครึมกันตรึม สะเร็น เป็นต้น 4) พ็อนสนุกสนานรื่นเริง เช่นการแสดงชุด เชื้อแม่งาน เตี้ยต่าตัด พ็อนบ่าวคำสอนเกี้ยวสาว เป็นต้น 5) พ็อนศิลปะอาชีพ เช่นการแสดงชุด พ็อนเอ็ดิต พ็อนช่อหยาด พ็อนปั้นหม้อดินถิ่นสารคาม เป็นต้น 6) พ็อนมรดกอีสาน เช่นการแสดงชุดพ็อนสารคามลำเพลิน พ็อนมุกดาสวรรค์ เป็นต้น 7) พ็อนวรรณกรรม ตำนาน มุขปาถะ ชาตก เช่นการแสดงชุด พ็อนเอ้อคำ คิงแก้วสีดา นางแอกไค้ขอฝน ส่งเมื่อนาฟ้า พังคี่แปงฮูป เป็นต้น 8) พ็อนพิธีกรรม เช่นการแสดงชุด พ็อนสู่ขวัญม้อน พ็อนถวายคำ พ็อนสอนขวัญ เป็นต้น 9) พ็อนเกิดพระเกียรติ เช่นการแสดงชุด พ็อนใหญ่อรอเสด็จ ไทญ้อสดุดีจักรีวงศ์ พ็อนไทตักสิลาเกิดพระบารมี เป็นต้น 10) พ็อนมหรรพ เช่นการแสดงชุด ต้อยสินไซ พ็อนเกี้ยวชิงชู ลีลาผญาชิง เป็นต้น 11) พ็อนสักการบูชา เช่นการแสดงชุด พ็อนเทพศิรินาคา บวงสรวงชีวายะนาค พ็อนแห่ดอกไม้ถวายพุทธบูชา พ็อนบวงสรวงพญาสุทโธนาคราช เป็นต้น 12) พ็อนเลียนแบบกริยาสัตว์ เช่นการแสดงชุด พ็อนลายลำแพน พ็อนแพนหางกวางเกี้ยว เป็นต้น 13) พ็อนประเพณี เช่นการแสดงชุด เชื้อมีโยน ฮดสรงบุญเดือนห้า นาคคนขศรีทธา เชื้อบั้งไฟพ็อนพัฒนา เป็นต้น 14) พ็อนถอดอัตลักษณ์ เช่น การแสดงชุด พ็อนสิริสะ เรือนตะแบง ชูช่อนลินี เป็นต้น 15) พ็อนชาติพันธุ์ เช่นการแสดง

ชุด ฟ้อนไทกะเลิงย้อมคราม ฟ้อนสาวภูไทถวายข้าวเม่า ช้างบิยะละเบอออ เป็นต้น 16) ฟ้อนเฉพาะกิจ เช่นการแสดงชุด ฟ้อนมอญน้ำชีศรีโรจนากร ฟ้อนส่งสการ ฟ้อนมูทิตาคุณ เป็นต้น 17) ฟ้อนภาพเก่าเล่าเหตุการณ์ เช่นการแสดงชุด เมื่อยามบ้านอีสานสามัคคี แด้มแต่งแปงฟ้อน ยอญอัญญาแม่เมือง เป็นต้น 18) ฟ้อนถอดความเชิงสัญลักษณ์ เช่นการแสดงชุด แก่งฟายเพ็ญฟ้อน ปองฟ้าปักตูฝน ขวัญเค้าคู่คิ่ง มณฑาสารุการ อุง เป็นต้น และ 19) ฟ้อนปรากฏการณ์ สังคม เช่นการแสดงชุด ลำเพลิน Food Delivery เป็นต้น จากแนวคิดเริ่มต้นในการฟ้อนรูปแบบต่าง ๆ จะทำให้เกิดรูปแบบท่าฟ้อนตามความเคลื่อนไหวที่น่าสนใจ และบ่งบอกถึงอัตลักษณ์จากแนวความคิดในการแสดงที่ชัดเจน โดยการวิเคราะห์การแสดง ทำให้เห็นถึงกระบวนการคิดที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานให้หลากหลายและตอบโจทย์ความต้องการของผู้คนตามยุคสมัย

2.2 ด้านรูปแบบของการแสดง พบว่า จากการศึกษาแนวความคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ส่งผลให้ เกิดความหลากหลายด้านรูปแบบการแสดงที่มีความแตกต่าง ซึ่งพบรูปแบบการฟ้อนที่มีความแตกต่างกันอยู่ 5 รูปแบบได้แก่ 1) ฟ้อนเดี่ยว 2) ฟ้อนหมู่ 3) ฟ้อนเกี้ยว 4) ฟ้อนแบบมีเรื่องราว และ 5) ฟ้อนแบบมีตัวเอก

2.3 ด้านพัฒนาการของผลงานสร้างสรรค์ พบว่า จากการศึกษาแนวความคิด และรูปแบบการแสดงทำให้เห็นถึงพัฒนาการของการแสดง ซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 ช่วงยุคสมัย ดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 ยุคเริ่มต้นการสร้างสรรค์ จัดอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2550 ในยุคแรกนี้เป็นการสร้างสรรค์ภายใต้โครงการจัดตั้งภาควิชาทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง ซึ่งสาขาวิชานี้ในช่วงเวลานั้นได้เชิญอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญภายนอก จากวิทยาลัยนาฏศิลป์เข้ามาปฏิบัติหน้าที่สอนในหลักสูตร ซึ่งใช้องค์ความรู้ที่เป็นแบบแผนตามแบบนาฏศิลป์ไทย ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งส่งผลต่อการออกแบบสร้างสรรค์การแสดง จึงปรากฏรูปแบบการแสดงที่มีลักษณะของการฟ้อนเดี่ยว ฟ้อนหมู่ที่มุ่งเน้นความสวยงาม และความเป็นระเบียบพร้อมเพียงของผู้แสดงเป็นหลัก

ช่วงที่ 2 ยุคการหาอัตลักษณ์ความเป็นตัวตน อยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2551- 2557 ในยุคนี้คณาจารย์ของหลักสูตร เป็นบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากภาควิชาศิลปะการแสดง ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร ในการกำหนดกรอบแนวคิดในแต่ละปีจำต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น คุณภาพของนิสิต ความถนัดและความสนใจของนิสิตในแต่ละปีก็แตกต่างกันอันสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่นิสิตได้รับมา และปัจจัยภายนอก ในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาแห่งการสร้างสรรค์จำเป็นต้องสังเกต สำนวนสังเคราะห์ สังคมภายนอก ในยุคของการแข่งขันนี้จำเป็นต้องประกาศศักยภาพและความเป็นตัวตนให้ชัดเจนแก่สังคมวิชาการจึงจะดำเนินหลักสูตรอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง (พีรพงศ์ เสนอไชย, 2565, สัมภาษณ์) ผลงานสร้างสรรค์ในยุคนี้จึงเกิดอัตลักษณ์ภาพจำ เช่น ท่าฟ้อนนางสูง ท่าฟ้อนสายสะโพกสะวิง (ลักษณะการหมุนสะโพกเป็นลักษณะเลขแปดอินดูอาราบิก) การฟ้อนต้นสด และลักษณะจากองค์ประกอบอื่น ๆ ในการแสดง เช่น การแต่งกายที่ใช้แนวคิดการเปลี่ยนแปลงการฟ้อนอีสานให้มีความเป็นธรรมชาติโดยการใช้วัสดุตามจริงในวิถีชีวิตชาวอีสานมาใช้ออกแบบเครื่องแต่งกาย เช่น การใช้ผ้าไหมแท้ ผ้าไหมเก่าโบราณ การใช้อุปกรณ์จริงในพิธีกรรม เป็นต้น จนเกิดเป็นอัตลักษณ์ฟ้อนเฉพาะกลุ่มที่ถูกเรียกกันว่า ฟ้อนสายป่า (ธีรวัฒน์ เจียงคำ, 2565, สัมภาษณ์) ซึ่งถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ภาพจำการฟ้อนแบบสารคาม หรือ สารคามสไตล์ในช่วงเวลานั้น

ช่วงที่ 3 ยุคของการตีความหมายใหม่ในการสร้างสรรค์อยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2558 - ปัจจุบัน ในยุคนี้การสร้างสรรค์การฟ้อนมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง พบว่า ใช้วิธีการและแนวคิดการสร้างสรรคงานร่วมสมัยมาปรับใช้ในฟ้อนอีสานมากขึ้น ได้นำแนวคิดและกระบวนการในมุมมองเล่าเรื่องเหตุการณ์ย้อนกลับตามกระแสวินาฮอติค หรือด้วยความชื่นชอบวัฒนธรรม ศิลปะอีสานเฉพาะตนมาใช้ในงานสร้างสรรค์ที่มีอาจารย์เป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำในกระบวนการสร้างสรรค์งาน เช่น การนำองค์ประกอบในการแสดง ได้แก่ อุปกรณ์การแสดง อุปกรณ์ประกอบฉาก เครื่องแต่งกายดั้งเดิม ออกแบบการแสดงบนพื้นฐานวิถีปฏิบัติตามความเป็นจริง ผสมผสานการจัดวางแบบร่วมสมัย และคิดให้เกิดประเด็นใหม่นอกกรอบการปฏิบัติการสร้างสรรคที่เคยมีมาอยู่เสมอ (ธีรวัฒน์ เจียงคำ, 2565, สัมภาษณ์) ทำให้ผลงานสร้างสรรค์ในยุคนี้เกิดกระแสเป็นภาพจำ เช่น ฟ้อนสารคามสไตล์ หรือฟ้อนในรูปแบบสายป่าที่ชัดเจนมากขึ้น และ

การตีความแนวคิดให้ลึกซึ้งมากขึ้น จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เทียบเคียงปัจจัยแวดล้อม ทำให้การแสดงผลแตกต่างจากเดิมแม้เป็นการแสดงที่เคยมีมาแล้วก็ตาม

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องพัฒนาการนาฏศิลป์อีสานสร้างสรรค์ ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์พื้นเมือง ภาควิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่า ผลงานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะการแสดงพื้นเมือง ทั้ง 22 รุ่นปีการศึกษา การสร้างสรรค์ผลงานด้านการแสดงมีแนวความคิดและแรงบันดาลใจในเป็นปัจจัยหลักของการสร้างสรรค์ผลงานด้านการแสดง ด้วยวิธีการศึกษาบริบทต่าง ๆ ของภาคอีสาน สร้างสรรค์ผลงานมาแล้วทั้งสิ้น 22 รุ่นปีการศึกษา มีการแสดงมากกว่า 200 ชุดการแสดง จากการศึกษาดูงานให้เห็นถึงปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงการสร้างสรรค์ผลงาน 3 ด้าน คือ 1) ปรากฏการณ์การด้านแนวความคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ 2) ปรากฏการณ์การด้านรูปแบบการแสดง และ 3) ปรากฏการณ์ด้านองค์ประกอบการแสดง

2. เพื่อศึกษาแนวคิด รูปแบบ พัฒนาการผลงานสร้างสรรค์ นาฏศิลป์พื้นเมือง ภาควิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่า มีการกำหนดกรอบแนวคิดก่อนที่จะทำการสร้างสรรค์ผลงานอยู่ 2 ส่วน คือ กรอบแนวคิดโครงการสอบศิลปนิพนธ์ด้านศิลปะการแสดง และกรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดง ส่วนรูปแบบของการแสดง พบว่า แนวความคิดและแรงบันดาลใจเป็นตัวกำหนดโครงสร้างของรูปแบบการแสดงให้เกิดความหลากหลายและมีความแตกต่าง ซึ่งพบอยู่ 5 รูปแบบ และพัฒนาการของผลงานสร้างสรรค์ สามารถวิเคราะห์ได้จากแนวความคิด และรูปแบบการแสดงทำให้พบพัฒนาการของการแสดง 3 ช่วงยุคสมัย

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องพัฒนาการนาฏศิลป์อีสานสร้างสรรค์ ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การพัฒนาแนวความคิด หรือแรงบันดาลใจ และรูปแบบในการนำเสนอการแสดง รวมไปถึงกระบวนการสร้างนาฏศิลป์พื้นเมือง ล้วนแล้วแต่เป็นการสังสม เพิ่มพูน และถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกิดจากการสังเคราะห์ วิเคราะห์ พิสูจน์ จากผู้เชี่ยวชาญ ครูผู้สอน ผู้บัณฑิต จากรุ่นพี่รุ่นน้อง ด้วยระยะเวลา 22 ปี ในการสร้างสรรค์นาฏกรรมอีสานขึ้น จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ 4 ถึง 8 ปี ซึ่งนับได้ว่า บัณฑิต 4 รุ่นแรกจะส่งต่อ สู่ 4 รุ่นหลัง แล้ว 4 รุ่นหลังก็จะพัฒนาขึ้นไป เป็นเช่นนี้ อยู่เรื่อย ๆ ซึ่ง สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรในทุก 4 ปีการศึกษา โดยหลักสูตรภาควิชาศิลปะการแสดง มีการปรับปรุงมาแล้วทั้งหมด 5 ครั้ง นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาตามบริบทความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม ในแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งตัวแปรสำคัญที่ทำให้นาฏกรรมอีสานเกิดการ พัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับณรงค์ชัย ปิฎกรัศต์ (2562, น.247) ที่อธิบายว่า ปัจจัยภายนอกด้านวิถีโลกาภิวัตน์ การแพร่กระจาย ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรมมีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์

2. การกำหนดกรอบแนวคิดถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสรรค์นาฏกรรม การออกแบบด้านความคิดสร้างสรรค์ เป็นงานที่อาศัยความรู้พื้นฐานของผู้สร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับณรงค์ชัย ปิฎกรัศต์ (2562, น.247) อธิบายถึงหลักวิถีลักษณะการสร้างสรรค์ หลักนี้ อธิบายถึงลักษณะการพิจารณาคุณสมบัติ ผลงานการสร้างสรรค์ศิลป์ 5 ลักษณะ คือ 1) วิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับงานสร้างสรรค์ศิลป์ 2) ปัจจัยภายในด้านความเชื่อ ศาสนา ความ ศรัทธา ความรัก มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์ 3) ปัจจัยภายนอกด้านวิถีโลกาภิวัตน์ การแพร่กระจาย ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์ 4) งานสร้างสรรค์ศิลป์สามารถ เรียงรู้ สู่สมความรู้อย่างไรก็ตาม ริเริ่มขึ้นใหม่ และพัฒนาต่อยอดได้ และ 5) คุณค่าของงานสร้างสรรค์ศิลป์ ซึ่งใช้เป็นทิศทางในการวิพากษ์ และประเมินคุณค่าทางศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังค้นพบแนวความคิดในการ

สร้างสรรค์ และยังสอดคล้องกับ พีรพงศ์ เสนไสย (2557, น. 35) อธิบายว่า การคิด การออกแบบ และการประกอบสร้างให้เป็นนาฏยประดิษฐ์อีสาน โดยนิสิตภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เกิดขึ้นจากหลายวิธีการ คือ 1) คิดสร้างตามแบบจารีตเดิม โดยการปรับปรุง ประยุกต์และนำเสนอให้เกิดโฉมใหม่ รูปลักษณ์ใหม่ และ 2) คิดสร้างแบบผสมผสานความหลากหลายทางเชื้อชาติ กลุ่มชน ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ของชุมชน โดยการหยิบยืมความโดดเด่น เอกลักษณ์พิเศษทางวัฒนธรรมด้านการแสดงสู่การตกแต่ง เสริม เติม บรุงให้เกิดเป็นผลงาน รูปแบบการแสดง การนำเสนอ หรือการถ่ายทอดแนวความคิดที่ถูกรื้อถอนหรือสังเคราะห์จนตกผลึกแล้ว ในรูปแบบของการแสดงนาฏยประดิษฐ์พื้นเมืองสร้างสรรค์ โดยการกำหนดรูปแบบการแสดงจะต้องมีความสอดคล้องกับแนวความคิดในการสร้างสรรค์ ซึ่งแต่เดิมปรากฏรูปแบบการแสดง ดังนี้ การพ้อนเลียนแบบกิริยาของสัตว์หรือธรรมชาติ การพ้อนชุดโบราณคดี การพ้อนประกอบทำนองลำ การพ้อนประกอบชุดชุมนุมต่าง ๆ การพ้อนอันเนื่องมาจากวรรณกรรม การพ้อนเพื่อเช่น สรวงบัวพลีหรือบูชา การพ้อนศิลปะอาชีพ การพ้อนเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง ผลงานสร้างสรรค์ของภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ทั้ง 22 ปีการศึกษา พบแนวความคิดพ้อนแบบใหม่เนื่องจากการพ้อนที่ได้กล่าวมาข้างต้น เช่น การพ้อนเฉพาะกิจ การพ้อนสื่ออารมณ์ การพ้อนเชิงสัญลักษณ์ การพ้อนเล่าภาพเหตุการณ์ เป็นต้น

ผลงานสร้างสรรค์ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน จะทำให้เกิดการตกผลึกทั้งองค์ความรู้ วิธีการสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ และกลายเป็นจุดแข็งขององค์การที่สามารถสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เป็นกระแสทางศิลปะการแสดงที่สร้างแรงกระเพื่อมในการพัฒนาแบบองค์รวมได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด การพัฒนานาฏกรรมด้วยการแสดงหาวิธีการใหม่ แนวคิดใหม่ หรือการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ จะทำให้พ้อนอีสานเป็นที่ต้องการในสังคมมากขึ้น การใช้สื่อต่าง ๆ เป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงของกลุ่มผู้เสพในวงกว้าง นอกจากนี้ยังพบว่า นาฏกรรมจะปรับเปลี่ยนไปตามกระแสความเจริญและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมของมนุษย์อยู่เสมอ

ด้านองค์ความรู้พบว่า แนวความคิดและแรงบันดาลใจเป็นหัวใจสำคัญในการประกอบสร้างงานสร้างสรรค์ และแนวความคิดเป็นตัวกำหนดโครงสร้างของรูปแบบการแสดง ที่จะสะท้อนภาพจากแรงบันดาลใจสู่นาฏกรรมอย่างมีแก่นสาระ เป็นขั้นตอนและสอดคล้องซึ่งกันและกันอย่างมีเหตุผล ส่วนวิธีการที่หลากหลายจะทำให้เกิดการแสดงในมิติใหม่ ๆ ที่ผสมผสานความเป็นร่วมสมัยกับทุนของวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยกระบวนการการผลิตซ้ำจนเกิดเป็นนาฏกรรมวิธีใหม่ที่นอกจากจะเป็นวัฒนธรรมความบันเทิงแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางความคิดที่แผ่เร้นไว้ด้วยปรากฏการณ์ทางสังคมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ผลจากการศึกษางานสร้างสรรค์ของภาควิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบแนวความคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ และรูปแบบของงานสร้างสรรค์ที่มีความหลากหลาย ซึ่งสามารถนำไปเป็นโมเดล (Model) ของการสร้างสรรค์นาฏกรรมในหลายมิติ และเกิดความแปลกใหม่มากขึ้นได้ในอนาคต

2. ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 กระบวนการในการประกอบสร้างผลงานศิลปนิพนธ์ของภาควิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถือเป็นกระบวนการที่น่าเชื่อถือ เนื่องจากผลของการสร้างสรรค์ถือเป็นเชิงประจักษ์ จากความนิยมของกลุ่มผู้ชม ฉะนั้นหากมีการสร้าง หรือบันทึกชุดความรู้ และกลวิธีในการสร้างสรรค์ผลงานในแบบของภาควิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อาจเป็นผลดีไม่มากนักน้อยต่อการสร้างสรรค์ในอนาคต

2.2 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เพื่อเป็นการรวบรวมหลักฐาน ข้อมูลผลงานศิลปนิพนธ์ทางด้านนาฏศิลป์พื้นเมือง ของภาควิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นวิจัยตั้งต้นสำหรับผู้ที่มีความสนใจ จะวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้หรือประเด็นอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในผลงานสร้างสรรค์และต่อยอดกระบวนการวิจัยต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจากอาจารย์ ดร.ธัญลักษณ์ มูลสุวรรณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปัทมาวดี ชาญสุวรรณ และรองศาสตราจารย์ ดร.อุรารมย์ จันทมาลา ที่ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดหัวในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยที่สำคัญขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์หลักสูตรนาฏศิลป์พื้นบ้าน ภาควิชาศิลปะการแสดง ที่เมตตาให้ข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- คำล่า มุลิกา. (2558). *แนวความคิดการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์อีสานในวงโปงลาง*. (วิทยานิพนธ์ ศศ.ด.). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ชัย ปิฎกริษฐ์. (2562). ทฤษฎีการสร้างสรรค์ศิลป์. *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 6(2), 239-242.
- ประวิทย์ ฤทธิบุญ. (2558). นาฏศิลป์ไทย : สื่อทางวัฒนธรรมที่มากกว่าความบันเทิง. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์*, 2(1), 106-137.
- พีรพงศ์ แสนไสย. (2557). *นาฏยประดิษฐ์อีสาน*. โครงการหนึ่งคณะหนึ่งศิลปวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บุคลากรกรม

- ธีรวัฒน์ เจียงคำ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ภาณุวัตร สุพันธ์ (ผู้สัมภาษณ์) สถานที่บ้านขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม. เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2565
- พีรพงศ์ แสนไสย (ผู้ให้สัมภาษณ์). ภาณุวัตร สุพันธ์ (ผู้สัมภาษณ์) สถานที่ภาควิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2565